

Zombiewalken som ble avlyst

Svein Øverland

psykologspesialist, leder av Nasjonal enhet for rettspsykiatrisk sakkyndighet (NERS)

De halvt levende, halvt døde zombiene har fått kultstatus. Hva sier dette om samfunnet vårt? La oss heller velge virkelighet enn å vandre hjernedøde rundt i våre egne liv.

FOTO: ARNE OLAV L. HAGEBERG

KOMMENTAR: ETTER 22. JULI

Zombien er den nye vampyren, skriver Svein Øverland, som selv hadde planer om å delta i den planlagte zombiewalken i Oslo 23. juli – av ren nysgjerrighet. Han mener at en forutsetning for et liv uten snikende og kvelende ubehag, er å unngå å bli som en zombie.

På samme dag som tragediene utspilte seg i Oslo og på Utøya, skrev jeg et blogginnlegg om den forestående Zombiewalken i Oslo sentrum. En Zombiewalk er et ektefødt barn av den kapitalistiske verdensordning, et fenomen med økende popularitet og deltakelse i hele den vestlige verden. Til nå har vi sett lite til det i vårt lille land. Men den 23. juli var turen kommet til landet Norge og byen Oslo.

Mange har i løpet av disse ukene funnet igjen følelser de altfor lenge savnet. En varsom varme; en opplevelse av noe som er større enn ord kan beskrive

Hundrevis av deltakere var ventet, klare til å subbe ned hovedstadens paradegate, med tomme blikk og i fillete klær. Mange har forgjeves strevd med å forklare den populariteten zombier har fått i de seinere årene. Zombien er den nye vampyren. Et vesen eller uvesen, ikke dødt, men heller ikke levende. Udødt, og på hvileløs og hjerneløs jakt etter å bite, spise og smitte andre.

Etter at ofrene skrikende og fremdeles levende er blitt slitt i stykker, eller etter at de så vidt har unnsloppet med et infisert bitt, blir de etter en kort inkubasjonstid forvandlet til nye zombier. Handlingene i zombiefilmene foregår i utbrente byer bemonstret av et flertall av zombier, men med noen midlertidig overlevende som har forskanset seg i et kjøpesenter. Men nå identifiserer ikke ungdom seg med ofrene som er stengt inne i kjøpeparadisene. Nå har heller de subbene og gryntende zombiene fått kultstatus. Hva sier dette om samfunnet vårt? Hva forteller det om menneskene?

Den vanvittige virkeligheten

Selv planla jeg å nysgjerrig undersøke fenomenet ved å delta selv. Jeg sjekket flybilletter, men fikk ikke anledning til å dra. I stedet avtalte jeg med en jeg kjente, og som skulle delta, om å ta flest mulig bilder. Dette var klokka halv fire den 22. juli.

Så smalt bomben. Etter hvert som djevleskapen ble brettet ut, satt jeg – som resten av Norge – som limt fast foran TV-en og prøvde å fordøye bildene. Lyden av forvrengte og skrekkslagne stemmer, rester av brann, den hvite asken, røyken som drev nedover gatene – og menneskene som i sjokk sakte kom gående ut av de røykfylte gatene, med tomme blikk, rett mot fjernsyns- og mobilkameraene.

Der og da koblet jeg ikke over til zombiene. Jeg hadde nok med å forstå at dette var den virkelige, vanvittige virkeligheten. Ikke en dårlig film, ikke en overdramatisk dokumentar, men hendelser som skjedde akkurat nå med ekte mennesker.

Så fulgte de løsrevne rapportene om skyting på Utøya. Om reallife, realtime, regelrette henrettelser. Om en mann som sakte og metodisk drepte ungdommer. Om tenåringer som forgjeves forsøkte å løpe unna eller gjemme seg fra dette helvetet.

En dårlig spøk?

Dagen etter fikk jeg de første meldingene om blogginnlegget mitt. Mange hadde lest det først på samme kveld eller morgenen etter. De hadde måpende sett illustrasjonsbildet av blodige zombies og deres ofre med overskriften «Oslo Zombie walk». De trodde det var en usannsynlig dårlig spøk, at jeg var gal, at verden var gal.

Zombiewalken ble selvsagt avlyst. Alt annet ville ha vært utenkelig, usmakelig og avskyelig. Men ikke nok med det. I ettertid har flere kommentert at de nesten skammer seg over å ha tenkt tanken på å delta, selv før det grufulle skjedde. At de nå ser på planen om å delta som et tegn på umodenhet og på et samfunn som levde i en boble. Mange, kanskje de fleste, mente nok det samme også før tragedien. Men de som planla å delta, var nok ikke den typiske streitingen over tretti, ikke en salaryman eller den *Hjemmet*-lesende husmora.

Deltakerne i Zombie-walks er vanligvis unge personer som er i opposisjon til det bestående, eller som er åpne for nye signaler. Det er mennesker som har mistet, eller aldri har følt, tilhørighet til «noe større eller høyere». X-generasjonen, ironigenerasjonen, gidder-ikke-generasjonen. Utakknemlige barn har mange navn.

En varsom varme

Ungdommene på Utøya var ikke slik. Tidligere på dagen hadde de holdt hverandres hender mens de sang om solidaritet og rettferdighet. Før syntes nok mange at det var litt komisk å se på. Hallo, liksom. Litt patetisk. Nå vet vi at de ble valgt ut og drept fordi de trodde på noe høyere og bedre. Tragedien synes å ha endret noe mer enn bare å ha påført oss sjokk og sorg. Det handler ikke bare om at ungdommene ble drept. I ukene etter har det blitt brukt ord og begreper som før tragedien hadde blitt oppfattet som tomme klisjer og oppblåst svulstighet. Mediebildet har vært fritt for ironisering, satire og kald kynisme. I stedet har vi møtt en uvant varme formidlet gjennom media, i de utallige rosetogene, og fra våre nærmeste som har gitt oss helt uventede og gode klemmer. Mange har i løpet av disse ukene funnet igjen følelser de altfor lenge har savnet. En varsom varme; en opplevelse av noe som er større enn ord kan beskrive. Kanskje uten tidligere å ha forstått at det var noe som var forsvunnet eller alltid har manglet.

Å døyve eget ubehag

Mange av oss lever i en verden av rutine, forutsigbarhet og selvfølgeligheter. Til og med ungdommen har sluttet å være idealister eller å gidde å gjøre opprør. For hva skal endres? Og hvordan? I lille Norge har folk flest det godt. Da er det lett å glemme andres ulykke, og heller fordrive tiden med å døyve sitt eget ubehag. Å gå i zombiewalk heller enn i demonstrasjonstog, å uttrykke seg via facebook heller enn på politisk sommerleir.

Mange opplever at virkeligheten ikke virker lenger, at det ikke er vits i å prøve å være med. Da er det lettere å skape en liksom-virkelighet og flykte dit når streiting-virkeligheten blir for tom. Kanskje gjaldt dette også ABB? Også han opplevde nok det behagelige i et likesinnet, uforpliktende og anonymt fellesskap. Vi har mange kjent hvor mye lettere det er å være tøff på tastaturet enn ellers. Hvor godt det er å fordype oss i andre virkeligheter enn den virkelige.

Til de varige verdiene

Men nå, når virkeligheten slår tilbake, når ondskapen brøler mot oss med all sin grufulle ekthet, da flykter vi tilbake. Til familie og venner, til de varige verdiene. Og vi merker hvor skammelig godt vi egentlig har det, og hvor mye som er tapt. I Morgenbladet 29. juli skriver Martin Bjørnensen ærlig om sin reaksjon etter å ha løpt opp til regjeringskvartalet kun minutter etter eksplosjonen.

Blir stående ved VG-byggets fasade. Registrerer etter hvert skadede som blir tatt hånd om. Det skremmende er likevel menneskene som står rundt meg som påler, med mobilkameraet løftet og tomme blikk. Det samme måpende blikket jeg selv nok har. Det minner meg

umiddelbart om de levende døde fra zombiefilmens univers, som jeg har ment er den form for underholdningsfilm som har mest å fortelle oss om det moderne menneskets tilstand. Men dette er ikke underholdning. Dette er virkelighet.....

Han beskriver at to menneskemengder krysses. De skadde som løper vekk, og de nysgjerrige som løper mot regjeringskvartalet. Ofrene med tomme blikk og blødende sår. De nysgjerrige med store øyne og hevede mobiltelefonkameraer. Hva sier dette om samfunnet vi lever i? Hva sier dette om menneskene? Ikke noe nytt. Men vi forstår det kanskje sterkere nå. At vi har behov for stimulans og mening når livet blir for hverdagslig. At jakten på fravær av passefornøydhetens kjedsommelige ubehag kan føre til at vi glemmer å verdsette det vi har. Men det handler også om å finne en balanse. Det er ikke noe galt med å leke med andre virkeligheter. Det er ikke noe farlig med skytespill, vampyrfilmer eller World of Warcraft per se.

Seriøsitet og lek

Tragedien bør ikke få oss til å skamme oss over at vi liker å leke, at vi kan være umodne når vi har mulighet for det. Å gjennomføre en Zombiewalk med det første vil være galt, galt, galt. Men en gang er det på tide igjen. Nepe i Oslo, og nepe på lenge. Vi må ikke ta et absolutt valg mellom seriøsitet og lek, mellom overfladiskhet og reflektert innsikt, mellom virkelighet og uvirkelighet. Samfunnet vårt har blitt så avansert, og livene våre så uoversiktlige, at vi trenger begge deler i tilpassede doser.

Vi har alle latt oss imponere over hjelpeetatens innsats. Over fokuset på fellesskap heller enn hat. Nå når politiet og media har kartlagt minuttene og sekundene i Breiviks terrorføn, er det også på tide å reflektere over vårt eget liv. Hva er det som gir mening? Det er et stort prosjekt, et prosjekt som vi psykologer vet at man aldri kommer helt til bunns i. Men en forutsetning for et slikt arbeid, for et liv uten snikende og kvelende ubehag, er å unngå å bli en zombie. At vi aktivt forsøker å forstå, og at vi velger virkelighet heller enn å vandre hjernedøde rundt i våre egne liv.

arkimedes.svein@gmail.com